

The Wales Book of the Year 2022 premijos nugalėtoja

LAIMĖS IEŠKOTOJAI

NADIFA MOHAMED

NADIFA MOHAMED

LAIMĖS IEŠKOTOJAI

Iš anglų kalbos vertė
Liucija Vakarė

VILNIUS, 2025

Versta iš:
The Fortune Men
by Nadifa Mohamed

Bibliografinė informacija
pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų
informacinės sistemos (LIBIS) portale *ibiblioteka.lt*

Projektą finansuoja

P. 357 atvaizdas iš *The South Wales Echo* dienraščio
panaudotas gavus *Reach Newspapers* leidimą.

Copyright © Nadifa Mohamed, 2021
© Vertimas į lietuvių kalbą, Liucija Vakarė, 2025
© Viršelis, Algimanta Sirvydaitė, 2025
© Leidykla VAGA, 2025

ISBN 978-5-415-02856-6

Skiriu M. H. M. ir L. V.

*Naf yahay orod oo, arligi qabo oo, halkii
aad ku ogeyd, ka soo eeg.*

O, siela, skrieki, į gimtinę savo,
ieškok jos ten, kur palikai.

AHMED ISMAIL HUSSEIN „HUDEIDI“, PARAŠYTAS
KALĖJIME PRANCŪZIJOS SOMALILANDE, 1964 M.

Prisimink tą fosforinę žalumą,
Kuria laive švytėjo tropinė naktis,
Tą žavų, siautulingą metą,
Kai buvo nebaisus audros nirtimas.

Prieskonių dvelksmas nuo Javos krantų,
Mėnuliui skardžiai klykiančios fregatos
Ir inkaro grandinės žvangesys,
Kai krištolinė lagūna namais mums tapo.

Tau žuvus rekviem negros,
Sudie netars nė vienas draugas,
Tą skausmą vien tik jūros paukščiai neš
Ir gal dar toks kvailys kaip aš.

HARRY COOKE, IŠTRAUKA IŠ EILĖRAŠČIO
„PASKUTINIS PREKYBINIS GARLAIVIS“ (THE LAST TRAMP STEAMER)

Kow

Pirmas

KARDIFO ĮLANKA, 1952-ŲJŲ VASARIS

– Karalius mirė, tegyvuoja Karalienė, – radijo imtuve traškantis pranešėjo balsas ausis įtempusius Berlino pieno baro klientus apraizgo kaip rūkas sielvartingas gatvių lempas, kurių blyškus spindesys vos tepasiekia grindinio akmenis.

Triukšmas rimsta, pieno kokteilių ir kolų stiklinės barkši į airiškos kavos taures, o traukomų kėdžių kojos brūžina juodai baltas grindų plyteles.

Berlinas šaukštu daužo barą ir liūtų tramdytojo balsu griaudėja:

– Ponios ir ponai, pakelkite taures ir palydėkite mūsų senąją karalių į amžinojo poilsio vietą.

– Jis ten sutiks daugybę mūsiškių, – atsiliepia senasis Izmailas, – pakeliui turėtų pasirašyti atsiprašymo kalbą.

– S-s-s-spėju, k-k-k-kad ją p-p-p-p-parašė m-m-m-mirties patalė, – gerklingai nusikvatoja vienas lošėjas.

Pro rokenrolo ir besispjaudančio espreso kavos aparato garsus Berlinas išgirsta jį kviečiant vardu.

– *Maxa tiri?* – klausia, išvydęs pro barą apgulusią minią besibraunantį Mahmudą Mataną.

– Prašiau dar vieno puodelio kavos.

Berlinas čiumpa savo trinidadietę žmoną už liemens ir stumteli Mahmudo link.

– Lu, parūpink šiam prielipai kavos.

Aplink barą susispietę dauguma Kardifo įlankoje gyvenančių somaliečių jūrininkų – su kaklaraiščiais, kelių grandinėėmis ir siaurabrylėmis skrybėlėmis jie primena ir gangsterius, ir dendžius. Tik Mahmudas ant prakaulaus veido ir liūdnu akių užsimaukšlinęs kieto fetro skrybėlę. Jis – tylus žmogus, visada pasirodantis ir pradingstantis be garso, nesusidedantis su jūreiviais, lošėjais ar vagimis. Jį išvydę, vyrai prisitraukia savo daiktus, nenuleisdami akių nuo jo ilgų grakščių pirštų, tik Tahiras Gasas, ką tik išleistas iš Vitčerčo psichiatrijos ligoninės, palinksta visai prie pat, tikėdamasis maloniai paplepėti, bet Mahmudas bičiuliautis neketina. Su Tahiru nepakeliui niekam – jo galūnės trūkčioja nuo nematomos elektros iškrovos, veide – kino ekrano vertos laukinio padaro grimasos.

– Dabar nepriklausomybės sulauksime bet kurią dieną, – Izmailis gurkšteli iš savo puodelio ir nusišypso. – Indija išsidavado, ką gi jie pasakys likusiesiems?

Berlinas įžūliai spokso.

– Ogi štai ką: „Mes jus tvirtai laikome už kiaušių, juoči! Mums priklauso jūsų žemė, traukiniai, upės, mokyklos ir kavos tirščiai tavo puodelio dugne.“ Matei, kas nutiko Mau Mau* ir kikuojams** Kenijoje? Pamėgink juos pažaboti, nebrendila.

* Mau Mau – slaptas religinis, karinis ir politinis judėjimas Kenijoje. Mau Mau vadovaujamas sukilimas paskatino Didžiosios Britanijos vyriausybę greičiau pradėti derybas su afrikiečių vadais dėl nepriklausomybės Kenijai suteikimo (čia ir toliau – vert. past.).

** *Kikujai* – Rytų Afrikos tauta, gyvenanti daugiausia Kenijoje.

Mahmudas iš Lu rankų paima puodelį espreso kavos ir girdėdamas tokį pokalbį kreivai šypteli. Politika jam nerūpi. Kol taisosi rankogalių sąsagas, kavos lašas nurieda puodelio kraštu ir tykšteli ant žvilgiai nušveistų batų. Iš kelnių kišenės čiupęs nosinę, Mahmudas jį nubraukia, patrina dėmę. Puošnūs suvarstomi batai naujut naujutėliai, juodi ir tviskūs kaip Niufaundlando anglis. Tokių gerų čia nevi nė vienas. Kišenėje nerimsta trys vieno svaro banknotai, paruošti pokerio žaidimui. Juos sutaupė nepietaudamas, vakarais nekurdamas židinio ir, lyg mumija, sėdėdamas susisupęs į antklodes. Palinkęs virš baro, jis kumšteli Izmailį.

– Bilas Khanas šiandien ateis?

– Aš iš džiunglių? Gera būtų! Sakau jam – apsidairyk, džiunglės – čia, visur medžiai ir krūmai, o mano šalyje neauga niekas, – baigęs pasakoti pokštą, Izmailis pasisuka į Mahmudą. – Iš kur man žinoti? Pasiklausk kurio nors iš saviškių.

Irzliai vypatelėjęs, Mahmudas susiverčia kavą ir, čiupęs rusvą lietpaltį, pro minią prasibrauna į lauką.

Šaltas oras veidą tvilko lyg geležis, ir nors jis skubiai susisagsto skvernus, žvarbi vasario naktis skverbiasi į kaulus ir verčia kalenti dantimis. Virš viso matomo vaizdo plevena pilkulys, nes tiesiai į dešiniąją akį kadaise iš krosnies spriegė svilnanti anglies atplaiša. Skausmas nutvilkė taip, kad jis pašokęs atatupstas vertėsi ant vėstančio klinkerio. Dzingsėdami kastuvais ir kirtikliais, subėgo kiti kūrikai, ėmė plėšti jo pirštus nuo veido. Pro riedančias ašaras jų pažįstami veidai skydo, ir vienintelis ryškus vaizdas prieblandos gaubiamoje variklių patalpoje buvo jų akys. Sudžeržgus apie nelaimę įspėjančiai signalizacijai, ant plieninių laiptų sukaukšėjo vyriausiojo in-

žinieriaus batai. Paskui – dvi savaitės Hamburgo ligoninėje su storais tvarsčiais ant galvos.

Tas pilkulyš ir skaudama nugara – vieninteliai dalykai, fiziškai primenantys jūroje praleistas dienas. Į laivą kojos nėra įkėlęs jau beveik trejus metus; imasi tik darbų liejyklose ir nedidelėse kalėjimų ir ligoninių katilinėse. Bet jūra vis dar šaukia – taip pat garsiai, kaip virš galvos ratus sukantys kirai, tik jį čia laiko Laura ir berniukai. Nors motina – velsietė, sūnūs atrodo kaip tikri somaliečiai – kabinasi jam į kojas ir, čiauškdami „tėti, tėti, tėti“, velia pomada suteptus plaukus, stipriai bučiuoja, kol jo skruostai pakvimpa šerbetu ir pienu.

Gatvėse ramu, bet naujienos apie karaliaus mirtį liejasi iš daugybės žemų, vėjo taršomų sublokuotų namų. Iš kiekvieno radijo imtuvo transliacijos garsas sklinda netolygiai, sumišai, sekunde per anksti arba per vėlai. Eidamas pro Bjuto gatvės parduotuves, Mahmudas mato, kad šviesos tebedega Zuseno lombarde, kur įkeista daugybė jo drabužių, kipriečių valdomoje kirpykloje, kur jis eina apsikirpti, ir Volackio krautu-vėje, kur anksčiau įsigydavo kelioninius jūrinių reikmenų komplektus, bet dabar retsykais tik nuperka suknelę Laurai. Aukšti platūs Korio restorano langai aprasoję, už pilkšvų stiklų juokiasi ir šoka lankytojų figūros. Jis kyšteli galvą vidun, tikėdamasis išvysti kurį nors iš nuolatinių draugužių, bet aplink snukerio stalą susispietę lankytojai iš Vest Indijos nepažįstami. Ir jis kadaise priklausė šiai armijai darbininkų, priviliotų iš viso pasaulio, kad pakeistų tūkstančius karo metu žuvusių jūrininkų: uosto darbininkų, krovinių surašinėtojų, krovikų, kranininkų, triumfo darbininkų, mėginių ėmikų, grūdų, medienos nešikų, takelažo prižiūrėtojų, laivų statyklos meistrų, važnyčiotųjų, uosto teritorijos sargų, siuvė-

jų, keltininkų, iešmininkų, laivavedžių, vilkikų vedlių, irkla-laivių darbininkų, gėlavandenės laivybos specialistų, kalvių, prieplaukų aptarnautojų, sandėlio darbininkų, matuotojų, svėrėjų, žemsiurbių operatorių, iškrovėjų, katerių vairininkų, baržų škiperių, kranų vairuotojų, anglių krovėjų ir jo profesijos žmonių – kūrikų.

Mahmudas nosisuka nuo girliandomis puoštų didingų Korio restorano kolonų ir pažvelgia į uostą, kurio tamsų nepaliestą dangų užlieja raudona migla. Jam patinka stebėti naktinį pramoninį spektaklį rytinių dykrų plieno gamykloje – kai gruoblėto, iki baltumo įkaitusio krosnių šlako statinės išsilieja į tvinstančią vakarinę jūrą, purvinas vanduo, regis, užsiliepsnoja. Matyti pakrantės geležinkelis, dunksintys ir cypiantys vagonų, nardančių tarp rūkstančių gamyklos kaminų ir širstančios, garuojančios jūros, ratai. Šis baugus, hipnotizuojantis vaizdas kaskart užgniaužia žadą. Jis kone tikisi, kad iš to burbuliuojančio, šnypščiančio, benzino dryžiais išmarginto vandens išnirs sala ar ugnikalnis, bet iki ryto jis visuomet atvėsta ir vėl tampa niūriai vienodas ir tamsus.

Uosto teritorija ir Bjutaunas užima tik ketvirtį mylios, bet jam ir jo kaimynams ši vieta – tikras metropolis. Prieš šimtą metų vienas škotų aristokratas uostą pastatė ten, kur anksčiau tyvuliavo pelkės, o gatvėms suteikė giminaičių vardus. Mahmudas girdėjo kalbas, kad Anglies prekybos biržoje buvo pasirašytas pirmas pasaulyje milijono svarų vertės čekis. Net ir dabar rytais į darbą Jūrinės komercijos tarnyboje ar muitinėje traukia kitokio tipo vyrai su katiliukais. Nenorint sulaukti nemalonumų, verčiau tiksliai žinoti, per kurias jūrinės komercijos tarnybos ar jūreivių asociacijos pastatų duris įžengti. Tai galioja tiek baltiesiems, tiek juodaodžiams

darbininkams. Už finansų kvartalo ribų gatvėmis gali vaikščioti visi, tik tenka sprautis ir grūstis tarp geležinkelio bėgių ir kanalų, šį rajoną skiriančių nuo likusios Kardifo dalies. Trumpų tiltelių, kanalų šliuzų ir tramvajų bėgių labirintas naujai atvykusįjį paklaidina. Dar prieš atkankant jam, Somačio jūrininkai ant kaklo nešiodavosi lentelę su gyvenamosios vietos adresu, kad praeiviams būtų lengviau nurodyti kryptį. Kanalai – vaikų žaidimų vieta, o kartą, kai du iš jų dingo, Mahmudas visą naktį nesudėdamas akių naršė drumzlinus vandenį, tikėdamasis aptikti pėdsakus. Abu vaikai – baltaodis ir juodaodis – buvo rasti nuskendę. Bet jo berniukai dar per maži, kad bastytųsi vieni, *alhamdulillah**. Vieną dieną, kai paūgęs, jis aprodys šį uostamiestį – evangelikų bažnyčią, košerinę skerdyklą, kranus, strėles ir rūkstančius kaminus, medienos baseinus, kreozoto gamyklą ir galvijų aptvarus, kartu pasivaikščios trimis plačiomis pagrindinėmis – Bjuto, Džeimso ir Stiuarto – gatvėmis, išraižytomis vis siaurėjančių namų eilių, apžiūrės prie molo susigrūdusių ir po uosto ekvatoriją išsibarsčiusių pasaulio šalių laivų vėliavas ir kaminus.

Mahmudas patylom kuria ateities planus, bet dabar, įveiktas stingdančio šalčio, besiskverbiantio pro susagstyto palto plyšius, nusprendžia, kad šį vakarą pokerio nežais, ir traukia namo į Adamsdauną, kur liepsnoja tikra ugnis.

Violeta sunkiai dribteli ant medinės kėdės ir laukia, kol Diana padengs stalą.

– O kur Greisė?

– Baigia ruošti papildomus namų darbus. Netrukus pasirodys.

* Tebus palaimintas Viešpats (arab.).

– Man atrodo, ji per daug dirba, Di. Veidelis visai sumen-
kęs.

– Nekalbėk kvailysčių. Kažin, ar ji bent paėmė rašiklį į rankas. Ištisą vakarą rausėsi tarp mano aukštakulnių ir džiazų įrašų plokštelių. Kai nuėjau priminti, ką turi daryti, jos veidas buvo išterliotas blizgiu „Max Factor“ lūpdažiu. Mergužėlė įsivaizduoja esanti sukurta Holivudui.

– Valytoja sakė, kad keisdama patalynę po jos pagalve rado piloto uniforma vilkinčio Beno nuotrauką.

– Žinau, – Dianos šypsena sustingsta, ji nusisuka nuo Violetos.

Ši spusteli sesers dilbį.

– Laikykis, sesut. *Koyekh**.

– Greise, lipk žemyn, mes tavęs laukiame! – šūkteli Diana, žiūrėdama į laiptų viršų. Atsiriša prijuostę ir sulanksčiusi užmeta ant kėdės atlošo. Ant jos raumeningo kūno vis dar matyti kilogramai, priaugti per Kalėdų atostogas, o žalia slidaus audeklo suknelė įsirėžusi į nugarą. Juodi banguoti plaukai vilnija ant pečių. Jai būtų pats metas apsikirpti, bet Violetai patinka ir taip, nes dabar sesuo panaši į pietietę.

– Niekaip nenustygsti vietoje.

– Ne iš gero gyvenimo, patikėk. Tada, kai buvo šitiek klientų, Megė liepė Danieliui užvežti vištieną. Visi lankytojai iki vieno norėjo statyti už arklius, kurių vardai vienaip ar kitaip susiję su Karaliumi: Jo Didenybė, Balmoralas, Bakingamo rūmai. Nesuprantu, ar taip reiškė pagarbą, ar iš prietaringumo, bet anksčiau nieko panašaus neteko regėti.

– Mačiau, kaip vienas, pas mane išsigryninęs visą avansinį užmokestį, pasuko prie tavęs. Kažkoks beprotis...

* Stiprybės (jidiš).

– Ak, tai vargšelis Tahiras. Jam negerai su galvele. Iš vieno jūreivio sužinojau, kad Afrikoje jis smarkiai nukentėjo nuo italų kareivių. Tahiras tvirtina esąs Somalio karalius ir per karą nužudęs tūkstančius vyrų.

– Už kurį žirgą statė?

– Už Indijos imperatorienę, – atsako Diana, ir pro raudonas lūpas išsprūsta garsus juokas. – Matyt, mano, kad tai jo žmona.

– Švenčiausiasis viešpatie. Tik nusiplausiu rankas, – šypteli Violeta žvelgdama į nukrautą stalą – kepta vištiena, marinuoti agurkėliai, virtos bulvės, morkos su raudonaisiais svogūnais ir burokėliais, kaugė aguoninių bandelių. Partipenusi nuo kriauklės, kojineimis apmautas pėdas ištraukia iš juodų ortopedinių suvarstomų batų, ištiesina iškrypusią nugarą skoliozės paženklintais šonkauliais ir mentėmis. Ji – šviesesnio gymio nei Diana ir Megė ir iš veido – tikras tėvas. Vienodos net ir abipus lūpų įsirėžusios gilios raukšlės. Ir suknelė, ir rausvaskruostis veidas spinduliuoja vienuolišku tyrumu. Plaukai vis dar tamsūs, bet virš retų antakių jau matyti, kad netrukus V formos plaukų liniją nubalins šarma. Neapleidžia mintis, kad ji visada atrodė vyresnė nei išties buvo, ir dabar pačiu laiku įsitaisys sau tinkamame kuklios Kardifo krautuvinė kūne.

– Įjunk radiją, Di. Noriu išgirsti visas naujienas. Tik pamanyk, princesė Elžbieta – ak, *karalienė* Elžbieta – turės skristi atgal žinodama, kad ramus, paprastas gyvenimas su vyru ir vaikais baigtas, o jai teks užimti sostą.

– Juk niekas neverčia. Dėl manęs apskritai gali likti Kenijoje ir paskelbti apie monarchijos panaikinimą.

– Nesupranti, ką reiškia žodis „pareiga“. Kaipgi galėtų taip pasielgti, kai jos laukia visa šalis – visa imperija?

– Ak, jau tos tėvelio numylėtinės kalbos. Net juokinga klausytis, Violeta. Tėtis tau palieka šią parduotuvę, į kurią žiūri taip, lyg būtum gavusi visą pasaulį. Taip ir matau tavo veidą šiandieniniuose laikraščiuose, tavo iškilmingą pasižadėjimą su visagaliu Viešpaties pagalba visomis išgalėmis valdyti Bjuto gatvės 203-ąją pastatą.

– Ši krautuvė – visas mano gyvenimas. Jei 1948-aisiais ją būčiau pardavusi, ką būčiau laimėjusi? Našlei, senmergei ir mažai mergaitei būtų tekę kraustytis iš vieno namų į kitus, vieną darbą keisti kitu.

– Būtume galėjusios išvykti į Londoną ar Niujorką.

– Ir viską pradėti nuo nulio? Ne, Diana. Tu – vis dar jauna, galėtum ištekti, susilaukti vaikų, o aš jau ne.

– Žinoma, galėtum. Vaikų gal ir neturėtum, bet vyrą – neabejotinai.

– Ar man dabar ieškotis kokio padaužos ar saldžialežuvio, kuriam būčiau reikalinga vien dėl krautuvės?

– Na, gerai, gerai. Kaip nori, – parodydama, kad nusileidžia, Diana iškelia rankas ir visa gerkle rikteli:

– Greise! Lipk žemyn! Dabar pat!

– Einu!

– Greičiau! Teta Violeta pavargusi, maistas šąla, stingsta.

Ant įvijų laiptų pasigirsta bildesys ir štai ji – jų abiejų gyvenimo ašis. Metro trisdešimt keturių centimetrų ūgio beribė viltis ir pažadas.

Greisė pakšteli Dianai ir Violetai į skruostus ir susirango ant kėdės. Minkšto apvalaus Greisės veidelio forma keičiasi, vis labiau ryškėja kvadratinis Beno žandikaulis, o nosis, kaip ir visų Volackių, dailiai pakumpsta. Jau dešimt vasarų, dešimt žiemų be jo, mąsto Diana, žvilgtelėjusi į šlakuotą dukters veidą.

– Ar pasiruošei būsimam egzaminui, brangute? – klausia Violeta, smeigdama vištieną ir tris gabalėlius dėdama Greisei į lėkštę.

Ši atkanda didelį bandelės kąsnį ir išdykėliškaip šypsosi.

– Matai, teta, pradėjau ruoštis, bet paskui...

– Kas? – Diana užverčia akis. – Mano makiažo priemonių krepšelis tave sudomino labiau?

– O kodėl nepadėjai į vietą, mama? Juk žinai, kad negaliu atsispirti tokiems dalykams.

– Tu tikra neklaužada, Greise, – juokiasi Violeta.

Radijo imtuvas tampa ketvirtuoju kompanionu prie stalo; sodrus vyriškas balsas iš Londono skamba taip, lyg pranešėjas vilkėtų smokingą, ryšėtų baltą peteliškę ir avėtų Bondo gatvėje pirktus prabangius batus. Peilių ir šakučių skimbčiojimas susilieja su skambiais choristų balsais ir varpų skambesiu – nuo Didžiojo Beno iki viduramžių bažnytėlės atokiausiame Hebridų salos kampelyje. Už jų valgomojo sienų visas kraštas gedi, žvaigždės sustingusiose orbitose, mėnulis apsigaubęs tamsia skraiste.

– Nunešk indus į virtuvę ir ruoškis miegoti, Greise.

– Gerai, mamyte, – Greisė išgeria avietinio gėrimo likučius ir ant rankų susikrauna tiek indų, kiek telpa, – matė, kad taip daro padavėjos Betės kavinėje.

– Nešk po vieną. Iškart visko nesusidėsi, – pamoko Diana, nukeldama keletą viršutinių indų ir eidama iš paskos į virtuvę.

Violeta nieko netrokšta labiau nei išsitiesti ant lovos ir užmigti, bet dar turi suskaičiuoti dienos pajamas, užrakinti paradines duris – užšauti apatinį ir viršutinį skląstį, užsukti abi spynas, kodinį užraktą – paskui ir galines duris, o tada

metalinę grynųjų pinigų dėžutę užnešti į miegamąjį. Apie tai galvodama, neįstengia pakilti nuo kėdės, bet pagaliau prisivertusi stojasi ir mechaniškai žingsniuoja į čia pat, už sienos, esančią krautuvę.

Net ir tokiu vėlyvu metu iš kaimynystėje esančio maltiečių pensiono pro sienas trankiai liejasi muzika – rokenrolo ritmai, palydimi meilikaujamų saksofonų ir trenksmingų būgnų garsų. Diana kumščiu daužo į tinkuotą sieną, reikalaujama nutilti. Per karą tarnaudama moterų pagalbinėse oro pajėgose nuo sprogo viena ausimi prikurto, bet pensione muzika skamba taip garsiai, kad prikelty ir numirėlį. Kai du kra jau guli lovoje ir miega, Diana apsivelka naktinius marškinius ir įsirango po šilkinę dygsniuota pūkine antklode, kurią vestuvių proga padovanojo Violeta. Vienas jos kampas kažkodėl vis dar dvelkia Beno odekolonu. Naktinis pojūtis, kad jis šalia, visuomet išsklaido mintis apie netektį. Iš po pagalvės ji išsitraukia jo dienoraštį ir atsargiai laiko mėlyną atramėlę, kad pabiri puslapiai neišsisklaidytų. Lempos šviesoje jie atrodo perregimi, o smulkios, lygios raidės ore skrieja lyg vorėlė laumžirgių. Ji sumirksi kartą, kitą ir dienoraštį prisitraukia arčiau, kad žodžiai nejudėtų. Tos mintys jau nebeatrodo parašytos mirusio žmogaus ir leidžia tikėti, kad jis vis dar ten – Egipte, kur glaudžiasi nuo smėlio audrų, vaikštinėja po Sueco ir Bardijos prekyvietes, ieškodamas suvenyrų namiškiams, o užslinkus nakčiai „su savo vaikiniais“ iš 38-ojo būrio kyla su bombonešiais. Prieš karą ji nė neįsivaizdavo, kad jis toks puikus rašytojas. Net ir dykos dienos, praleistos skaitinėjant visas po ranka pasitaikiusias knygas, buvo aprašytos taip, kad ji jautė dusinantį palapinės slogumą. Dabar apleistos italų

pozicijos, kur pilna pamestų sunkvežimių, motociklų, kerzinių batų ir žiūronų, jai pažįstamos ne blogiau nei garo varikliais varomos vaikystės karuselės. Mėnulio pilnatis gyvsidabriškai nutviektos Viduržemio jūros spindėjimas jos atmintyje nusipelno daugiau vietos nei dumblina Airijos jūra.

Kas tai per garsas, Violeta supranta tik po kelių akimirkų. Košmaras jos mintyse vis dar gyvas, užplūsta vaizdiniai, kaip rankos daužo sinagogos langus, baltas pastatas paskęsta liepsnose, o į šiaurės pašvaistės nutviektą naktinį dangų, mirguliuojantį žalsvai melsvais atspalviais, veržiasi vyrų, moterų ir vaikų klyksmai.

Signalizacija.

Signalizacijos kaukšmas.

Ne šulėje, kur miršta žmonės, bet jos pačios namuose. Pašokusi ji atsisėda lovoje ir rankomis susiima galvą, o širdis daužosi garsiau už metalinį nuo įsibrovėlių saugančios signalizacijos džeržgesį. Nukėlusį kojas ant žemės ir įsispyrusi į šlepetes, nuo naktinio stalelio čiumpa sidabrinę žvakidę ir uždega visas šviesas. Laiptų aikštelėje išgirdusi žingsnius, kone alpdama, stipriai spaudžia durų rankenos bumbulą. Būtų lengviau ramiai numirti čia, mąsto sau, nei susidurti su tuo, kas ten, kitapus durų. Kaktą įrėmusi į duris, užsimerkia ir lėtai pasuka rankeną.

– Viskas gerai, Violeta. Langas išdaužtas, bet viduje nieko nėra, – laiptų viršuje stovi Diana, abiejose rankose laiko po plaktuką, vilki paltu, kurio kišenėje – žibintuvėlis. Išvydusi bekraujį sesers veidą, ji atšlepsi prie jos ir apglėbia, – nepasiduok panikai, sesut. Nieko nenutiko. Kad ir kas ten buvo, išsinešdino.

Visa virpėdama Violeta įsikimba į Dianą ir stengiasi sustvardyti. Viskas ne vien dėl šio ar anksčiau iškultų langų, bet ir dėl laiškų, randamų ant durų kilimėlio, kuriuose vardijami Rytų Europoje nužudyti artimieji. Vardai, kuriuos iš vaikystės jis vos beprisimena, povyzos, kurias nespalvotose šeimos fotografijose sunkiai sekasi pažinti, dabar ją lanko sapnuose, spiečiasi prie jos pietų stalo ir vis prašo maisto, vandens, vietos pailsėti – prašau, prašau, prašau... Maldauja jos lenkiškai, *kuzyn, ocal mnie*, pussesere, gelbėk mane. Ji niekur nebesijaučia saugi, atrodo, lyg gyvenimas nuo žemės paviršiaus mėgintų nušluoti ir ją, ir visus tokius kaip ji – jis spraudžiasi pro užrakintas duris ir langus, iš jų plaučių čiulpdamas gyvastį. Avramas negyvas, mirė ir Chaja, ir Šmuelis. Lietuvoje, Lenkijoje, Vokietijoje. Šventyklos memorialinėje lentoje atsiranda vis daugiau vardų. Tuo vis dar sunku patikėti. Kaip jie visi galėjo išnykti? Krūva laiškų iš Niujorke ir Londone gyvenančių Volackių auga, darosi vis labiau beprasmė: juose – nuogirdos apie tai, kas, kur, kada ir kaip žuvo, ištisinė mirties vija, ir tik pabaigoje įbruktos menkos džiugių žinių nuotrupos – kažkas gimė Stepnyje, kažkas baigė mokyklą Bruklina.

– Kurį langą išdaužė? – galop paklausia ji.

– Mažąjį, gilumoje. Ryte paskambinsime Danieliui ir paprašysime, kad užmūrytų. Dabar angą uždengiau dėžių kauge. Eikš, atsigulsi pas Greisę. Kitkuo pasirūpinsiu aš.

Paklusniai linksėdama, Violeta nutipena į dukterėčios kambarį ir įsliuogia šalia į lovą. Apglėbusi miegančios mergaitės kūnelį, jaučiasi dar menkesnė ir trapesnė už ją. Prie lovos ant grindų mėtosi atlasas, ir Violeta, jį pakėlus, ima sklaidyti puslapius, kuriuose raudonuoja Britų imperija. Pastaruoju metu apie pasaulį jai teko sužinoti tiek daug naujų dalykų.

Išgirdo pavadinimus lyg iš fantazijų pasaulio – Uzbekistanas, Kirgizstanas, Mandžiūrija. Jauni tvirti vyrai ir moterys, kurie slapstydamiesi miškuose išsigelbėjo nuo Hitlerio, išblaškyti ir vis bėga, lekia nuo katastrofos, traukiasi vis giliau į rytus, tarsi norėtų nušokti nuo pasaulio krašto. Senmergėms, kurios nepasiteisins turinčios rūpintis vyrais ar šeimomis, tenka pri-glausti šiuos priklydėlius, šiuos beglobius vaikus, kurie nie-kuo nepasitiki ir čiumpa viską, ką gauna. Tokiems tolimiems giminaičiams ir netgi jų skurstantiems draugams Amster-dame, Frankfurte, Stambule ir Šanchajuje ji siunčia banko perlaidas, taip niekada ir nesužinodama, ar pinigai adresatus pasiekė laiku ir ar jie atsitokėję grįš į civilizaciją, jei tik to-kia dar bus. Violeta atlasą vėl numeta ant grindų. Ritmingas Greisės šnopavimas ramina, bet ne tiek, kad užmigtų. Ji girdi, kaip apačioje Diana šluoja stiklo šukes, kaip jos stiprios pė-dos grindjuostėmis drąsiai mina pirmyn atgal, ir tik sučirpus pirmiesiems aušrą pasitinkantiems paukščiams laiptais ima kopti aukštyn.

Danielius pasirodo joms pusryčiaujant, kai jaukūs kavos ir skrebučių kvapai jau išblaškę nakties baimes. Kai jis palinksta ir iš Violetos lėkštės čiumpa duonos plutelę, ši išrausta jaus-dama, kaip jo sodrus balsas su ryškiu užsienietišku akcentu džiugiai suvirpina širdį, o gremėzdiškas kūnas užpildo visą valgomojo erdvę. Ji vogčiomis meta žvilgsnį į jo plačiai išpūs-tas akis, blyškų veidą, prasmegusį juoduose barzdos ir kara-kulio kepurės gauruose, į ūsuose įstrigusius trupinius. Jam nusivelkant ir koridoriuje kabinant drėgną avikailio paltą, padvelkia stiprus salsvas odekolono aromatas. Jis – vidurinės sesers Megės vyras, bet į Violetos širdį skverbiasi geismas ir

pavydas. Išvydus Danielį, kūną nutvilko stiprūs, kaip niekada, troškimai – aukšta, tvirta jo figūra laidoja jos viltį vieną dieną susilaukti vaikų. Prieš nubusdama Violeta visada jį regi sapnuose: lūpas, rankas, gašliai išsišovusius rožinius spenelius, lyg avietes ant sniego baltumo odos. Liepsna jos išsiose staiga plyksteli, bet karštis nuvilnija kažkur kitur. Ji laukia nesulaukia, kol viskas baigsis – geriau bet kas, tik ne šis vienpusis mergaitiškas susižavėjimas vyru, ją laikančiu seserimi.

– Megei dėl jūsų neramu, merginos. Jai atrodo, kad šioje gatvėje vis nesaugiau. Aiškinau, kad nieko baisaus nenutiko, kad tokia verslo kaina, bet šį rytą ji visai kaip be galvos, neranda sau vietos. Prašo, kad jums nupirkčiau šautuvą! – Danielis prisitraukia kopėčias ir iš lango rėmo ištraukia likusias duženas. – Vyriukas, matyt, nebuvo stambus, jei tikėjosi išropšti pro tokį langelį.

Kol jis stovi nusisukęs nugarą, Violeta negali atitraukti akių nuo jo sėdmenų, įsirežusių į kelnų audinį, bet pastebėjusi, kad Diana žiūrėdama į ją šypsosi, skubiai nusuka akis.

– Nėra reikalo, – atsako Diana. – Mudvi su Violeta sutarėme, kad įsibrovėlio neįstengtume nudurti, bet tikrai uždaužytume. Šiąnakt Violeta iš kambario išėjo nusitvėrusi žvakidę. Neabejoju, kad iš jo būtų likusi tik faršo krūva.

Nuaidi skardus Danielio juokas, o paskui girdėti tik maišomo skiedinio, į akmenis čekšninčio metalo garsai ir viena ant kitos dedamų plytų dunksėjimas. Šviesos keturkampis greitai užgęsta, ir tarp pasaulio ir Violetos iškyla dar viena kliūtis.

Kai Danielis išeina į darbą vyrų drabužių parduotuvėje, kurią Bažnyčios gatvėje valdo kartu su broliais, Greisė atsiveikindama jas pabučiuoja ir per kelias minutes nužingsniuoja iki Šventos Marijos pradinės mokyklos visai prie pat

bažnyčios, kur krikštijami, tuokiami ir amžinojo poilsio atgula beveik visi vietiniai. Diana pasistato stalelį mažame drėgname kiemo pastate ir įsijungia radiją, kad galėtų sekti svarbiausius šios dienos lenktynių įvykius. Skaisčiai raudoni nagai, užtepti tokiu storu lako sluoksniu, kad atrodo išmirkyti vinile, – vienintelis spalvingas daiktas kambaryje. Jos veidas nuo makiažo priemonių iki dienos pabaigos vis skaistes, visai kaip tamsioje patalpoje ryškinama fotografija, o penktą valandą vakaro ji atrodoys taip, lyg netrukus turėtų žengti raudonoju kilimu. Jauna našlė virs ne pirmos jaunystės žvaigždute. O štai Violeta makiažo paprastai išvis nenaudoja, nesilakuoja nagų, dėvi paprastą tamsiai mėlyną suknelę iki pusės blauzdų, prie liemenėlės segi sidabrinį tėvui už drąsą suteiktą karinį apdovanojimą.

Viena lentyna vis dar atrodo lygiai taip, kaip palikta tėvo, – prikrauta brangių kompasų ir dramblio kaulo gertuvių, kurių klientai pasiekti negali, bet dėl to tarp visų kitų šios gatvės parduotuvių jų krautuvė išskirtinė. Visa kita patalpų erdvė prikrauta pigių, populiarių prekių – nuo kablių nukarę guminiai batai, juodi mokykliniai sportbačiai, sugrūsti į medinius skyrelius, medvilninės suknelės, lengvai plevėsuojančios ant vamzdžio netoli sandėlio, vilnonės antklodės, suvyniotos į pakavimo popierių viršutinėse lentynose. Dianos manymu, ši krautuvė – paminkštinta kamera, beprotybės vieta, kurioje tvarkytis sugeba tik Violeta, apspista žemų netvirtų prekių kaugių. Ji pardavinėja peilius, skustuvus, virves, neperšlamamas skrybėles ir paltus, gerus stiprius aulinius batus, jūrinius kelionkrepšius, pypkes, rūkomąjį ir kramtomąjį tabaką, bet didžiąją pajamų dalį atneša iškeliaujantys jūreiviai, gryninantys avansinius mokėjimus. Sunkaus, ranka atidarinėjamo

kasos aparato giliuose dėkluose per dieną susikaupia daugiau kaip šimtas svarų. Prie šio aparato prieina tik Violeta, ką jau kalbėti apie seifą ar stalčių, kur laikomos didesnio nominalo kupiūros. Paskutiniai klientai pasirodo krautuvės darbo laikui jau pasibaigus. Skubiai prireikus dėžutės degtukų ar cigarečių, jie baikščiai, bet nekantriai beldžia į stiklą. Kad gyventi būtų lengviau, visiems tenka šiek tiek apeiti įstatymus.

„Laimės ieškotojai“ – tikrais įvykiais paremta jauno somaliečio jūreivio Mahmudo Matano istorija, nutikusi 1952 m. Kardife (Didžioji Britanija).

Kai žiauriai nužudoma parduotuvės savininkė, visų akys nukrypsta į Mahmudą, – žmogų, kurį liudininkas neva matęs įeinantį į parduotuvę. Mahmudas – avantiūristas ir smulkus nusikaltėlis – tampa lengvu taikiniu ieškant žmogžudžio. Netrukus ima vertis pragaištingoji visuomenės pusė – smokslas, išankstiniai nusistatymai ir valstybės nežmoniškumas. Kartuvių šešėlyje tvirtas Mahmudo pasitikėjimas įstatymais ir teisingumu ima svyruoti ir jis suvokia, jog tai yra kova už gyvybę.

Nadifa Mohamed – Londone gyvenanti somaliečių kilmės rašytoja, vaikystėje atvykusi su šeima į Didžiąją Britaniją. Pirmosios dvi autorės knygos – „Juodosios mambos berniukas“ (angl. *Black Mamba Boy*, 2010) ir „Paklydusių sielų sodas“ (angl. *Orchard of Lost Souls*, 2013) nugalėjo *Betty Trask Prize*, *The Somerset Maugham Award* ir *Prix Albert Bernard* rinkimuose. „Laimės ieškotojai“ – trečioji autorės knyga, – ji *The Costa Novel Award 2021* ir *The Booker Prize 2021* rinkimuose buvo įtraukta į trumpąjį sąrašą, 2022 metais laimėjo *The Wales Book of the Year* premiją.

